

Список використаних джерел

1. Любіцева О. О. Туристичні ресурси України / О. О. Любіцева, О. В. Панкова, В. І. Стафійчук. – К.: «Альтерпрес», 2007. – 369 с.
2. Нечаюк Л. І. Готельно-ресторанний бізнес: менеджмент / Л. І. Нечаюк, Н. О. Телеш. – К.: «Альтерпрес», 2010. – 325 с.
3. Офіційний сайт Державної служби туризму і курортів України // <http://www.tourism.gov.ua>.
4. Роглев Х. Й. Основм готельного менеджменту / Х. Й. Роглев. – К.: Кондор, 2005. – 408 с.
5. Романов А. А. География туризма: учеб. пособ. / А. А. Романов, Р. Г. Саакянц. – М.: Советский спорт, 2002. – 464 с.

Summary. Having worked out literary sources the meaning of «management» was studied. The article is devoted to the questions of management of the hotel sphere, main elements of the hotel management, specific of management in the hotel industry.

Key words: tourism, infrastructure, hotel, hotel management.

УДК 27(477.4):338.48-6:2

Опря Б.О.,

*к. і. н., старший викладач кафедри туризм та економічної теорії
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*

ПОЛІКОНФЕСІЙНІСТЬ ПОДІЛЛЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ РЕЛІГІЙНОГО ТА ПАЛОМНИЦЬКОГО ТУРИЗМУ

У статті проаналізовано поліконфесійність Поділля, охарактеризовано основні релігійні конфесії регіону та виявлено їх роль у розвитку релігійного та паломницького туризму.

Ключові слова: туризм, релігійний туризм, паломницький туризм, православ'я, католицизм, протестантизм, іудаїзм.

Постановка проблеми. Із проголошенням незалежності України відбулась активізація релігійного життя в суспільстві, що обумовлено розмаїттям конфесій, тому помітно зріс інтерес до релігійного туризму, який в умовах ринкових перетворень у вітчизняній економіці, геополітичних змін і відкритості нашої країни до культурного співробітництва стає одним із перспективних видів туристичної галузі. Інтерес до релігійних вчень та сакральних пам'яток є не лише з боку віруючих, а й інших верств населення, що сприяє формуванню конфесійної культури та духовному збагаченню суспільства.

У цьому відношенні Поділля є унікальним регіоном. Протягом багатьох століть Поділля знаходилося під владою різних країн з їхніми релігіями, культурами, традиціями. Поступово тут сформувалась специфічна поліконфесійна культура, коли навіть у невеличкому селі можуть мирно співіснувати релігійні громади різних конфесій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Низка науковців: О.О. Любіцева, С.П. Романчук, З.П. Сапелкіна, В.І. Лубський, В.І. Теремко, М.В. Лубська, О.І. Расщупкін, С.В. Трубочанінов досліджували поліконфесійність Поділля, проте дана тема є недостатньо висвітленою і потребує подальших наукових пошуків.

Мета – простежити основні історичні віхи виникнення різних релігій у цьому регіоні.

Виклад основного матеріалу. Поділля є надзвичайно привабливим регіоном для релігійних туристів через багату історію та велику кількість сакральних пам'яток.

Християнство утверджувалося на українських землях протягом багатьох віків. Із християнською вірою пов'язують імена князів Кия, Аскольда, Ольги. Хрещення Київської Русі здійснив князь Володимир у 988 р. Втім процес християнізації проходив досить болісно, а інколи навіть під примусом [1, с. 45]. Унаслідок християнізації була створена Київська митрополія і першим митрополитом призначений Михаїл з Візантії. Після монголо-татарського нашествия й розграбування Києва Константинопольський патріарх дозволив перенести кафедру до Москви. У XIV ст. політичний розкол і суперництво між Московською і Литовською державами на території України призвели до церковного розколу. У 1353 р. патріарх Константинопольський висвятив двох митрополитів: Алексія з титулом «Київський і всієї Русі» (з центром перебування у Москві) та Романа, митрополита Литовського (Київського), якому підпорядковувались землі Білорусії та України. З того часу понад двісті років київська митрополія перебувала у стані перманентного розколу аж поки у 1596 році не було укладено Брестську унію, у результаті якої окрім православної та католицької виникла ще й уніатська церква, котра перейшла під юрисдикцію Риму [2, с. 184]. Внаслідок цієї унії православної ієрархії в Україні зазнавали дискримінації. Відновлення православної ієрархії в її правах відбулося в 1620 р. стараннями Єрусалимського патріарха за підтримки православних братств, міщан і запорізького козацтва. Митрополитом Київським було обрано ігумена Києво-Михайлівського монастиря Й. Борецького. Патріаршою грамотою дозволялося єпископам самим обирати митрополита [3, с. 287].

У результаті невдач національно-визвольної революції середини XVII ст. Лівобережна частина українських земель опинилась під владою Москви і остання одразу ж взяла курс на підпорядкування Київської митрополії не Константинополю, а Москві, що й було реалізовано за гетьмана І. Самойловича у 1685 р., а з 1686 р. Київська митрополія увійшла до складу Московського патріархату. На Правобережжі, котре залишилося під владою Речі Посполитої, протягом наступного XVIII ст. Галицько-Львівська, Подільська та Луцька єпархії приєдналися до Унії. Після приєднання Правобережжя до Російської імперії, за другим поділом Польщі у 1793 р., православ'я почало відновлюватись за рахунок утисків інших релігій [4, с. 62]. У 1839 р. уніатська церква в Російській імперії взагалі була ліквідована, а її культові споруди перейшли до православної церкви.

З розпадом Російської імперії та встановленням більшовицького режиму боротьба з релігією стала одним із першочергових завдань нової влади. Як наслідок були закриті ряд монастирів, церков, храмів та зруйновано значна кількість визначних сакральних пам'яток. Така політика завдала значних збитків не лише релігії, але й туризму, оскільки окремі пам'ятки не підлягають реставрації чи відбудові.

Відновлення релігійного життя в Україні розпочалось із поваленням більшовицького режиму та розпадом СРСР. Протягом 1990-х років відбувся розкол Української Православної церкви на Українську Православну церкву (Московського патріархату) та Українську Православну церкву (Київського патріархату). З 1991 р. в Україні офіційно відновила свою діяльність і Греко-Католицька церква. Такі кардинальні зміни викликали загострення стосунків, а то й ворожнечу між вірянами та церковним керівництвом, що мало місце у 90-ті роки ХХ ст. Останнім часом, вказані проблеми спалахнули з новою силою, що викликано агресивною політикою Кремля в Криму та на сході України. В умовах російської окупації частини земель патріотично налашто-

ваним українцям важко відвідувати православні храми, які підпорядковуються Московському патріархату.

Католицизм в Україні також має давню історію та сакральні споруди, котрі приваблюють тисячі туристів з усього світу. Активну місіонерську діяльність на українських землях вели католицькі чернечі ордени ще з XIII ст., що з часом забезпечило поширення католицизму в Галичині, на Поділлі, на Волині. Католицькі громади були майже в усіх містах України. Нищівного удару зазнав католицизм на Поділлі за радянської влади, було припинено існування більшості парафій, знищено багато храмів, гонінь зазнавали священнослужителі та віруючі. Відновлення католицьких єпархій в Україні розпочалося у 1991 р. На сьогоднішній день в Україні діють католицькі парафії, храми, монастирі, навчальні заклади.

На сьогоднішній день в Україні має поширення й протестантизм, котрий виник у Європі у XVI ст. як реакція на занепад духовного життя та деградацію католицького духовенства. Виступаючи проти католицької церкви та індульгенцій, ідеологи протестантизму заперечували її посередницьку роль між людиною і Богом, культову практику, догматичні положення [5, с. 4-6]. У протестантизмі значно спрощено культ: скасовано урочистий одяг священників, коштовне оздоблення церкви, багато свят, спеціальних служб, пов'язаних із вшануванням святих, визнання Біблії єдиним авторитетом у питаннях віри. Протестантизм прийшов в Україну із Заходу: з німецькими колоністами-лютеранами, менонітами, євангелістами, баптистами та ін. Протестантизм традиційно поширюється в тих місцевостях, де населення більш змішане, де послаблені традиції ортодоксального християнства. За радянської влади протестантські течії, як і інші релігійні громади, зазнавали утисків і лише з проголошенням незалежності України вони отримали право на вільне існування.

Оскільки в протестантизмі не практикується поклоніння іконам, мощам святих та інше, відповідно відсутнє і паломництво як таке. Тому об'єкти протестантизму можуть бути привабливими лише як мистецькі шедеври, наприклад, цікавою є архітектура багатьох лютеранських кірх, тобто ці об'єкти можуть використовуватися в релігійному екскурсійному туризмі [6, с. 98].

Є на Поділлі сакральні пам'ятки і Вірменської апостольської церкви (яку називають також Григоріанською). Її назва походить від імені національного святого Григорія Просвітителя, котрий навернув до християнства вірменського царя Трдата III. Останній у 301 р. проголосив християнство державною релігією. Так, Вірменія стала першою державою світу, де християнство набуває статусу державної релігії. На території України вірмени вперше з'явилися в Криму. Значна частина вірменів оселилася в західних землях, зокрема і на Поділлі. У 1364 р. патріаршою грамотою Католикаса у Львові засновано Вірменську єпархію. В часи радянського терору Вірменська церква зазнавала гонінь і лише в 1991 р. було офіційно відновлено і зареєстровано єпархію Вірменської апостольської церкви, громади якої розповсюджені в багатьох областях України [2, с. 192–193].

Важливою релігійною течією для регіону є іудаїзм. Слід зазначити, що це перша монотеїстична релігія, на основі якої виникли християнство та іслам. Іудаїзм на території України прийшов з Хазарії, де сповідувався як офіційна державна релігія і їдеї поступово розселилися територією країни. Ще одна хвиля переселення, вже із Заходу, пов'язана з гоніннями на євреїв у середньовічній Європі. Євреї в Російській імперії були обмежені в переміщенні – існувала так звана «межа осілості» у західних та південно-західних губерніях, у тому числі й на території Поділля. Більша частина євреїв проживала в межах осілості і в деяких містечках їх чисельність становила

більше половини мешканців. Займались вони переважно торгівлею та ремеслами, жили традиційно громадами, розмовляли на їдиші і всі заходи, спрямовані на їх асиміляцію сприймали як гоніння [2, с. 193–194]. Об'єктами релігійного туризму в іудаїзмі є синагоги, частина з яких збереглась, а частина – відновлюється на Поділлі.

Окремим релігійним рухом, що виник на теренах України у XVIII ст. є хасидизм. Його засновником став основоположник вчення про благочестя – Бешт, а поширення хасидизм набув на території Галичини, Поділля, Волині. Цей релігійний рух особливого значення надає молитві, вважаючи важливим не стільки її зміст, скільки почуття і натхнення, викликані нею. Хасиди вірять, що молитва допомагає людині впливати на Бога, а через нього на весь світ. Молитви завжди відбувалися спільно і супроводжувалися співами, танцями, веселощами [3, с. 144–145]. У Меджибожі, на території сучасної Хмельниччини, Бешт прожив останні 20 років життя, де і був похований. Це місце з часом перетворилося на прочанський центр.

Отже, на території Поділля знаходиться велика кількість сакральних пам'яток різних релігій. Кожна з них має власну цікаву історію та є привабливою як для релігійних туристів, так і для паломників. Поліконфесійність є звичним явищем демократичного суспільства. Поділля, де проживають люди різних національностей та віросповідань у мирі та злагоді, поважаючи релігійні погляди один одного, є прикладом безконфліктного співіснування. Тож це дає надію на повернення мирного життя в усій Україні, що сприятиме перетворенню країни на один з провідних туристичних центрів Європи.

Список використаних джерел

1. Грушевський М. З історії релігійної думки на Україні / М. Грушевський. – К. : Освіта, 1992. – 192 с.
2. Любіцева О. О. Паломництво та релігійний туризм / О. О. Любіцева, С. П. Романчук. – К. : Альтерпрес, 2011. – 416 с.
3. Лубський В. І. Релігієзнавство / В. І. Лубський, В. І. Теремко, М. В. Лубська. – К. : Академвидав, 2002. – 432 с.
4. Расщупкін О. І. Кам'янець на Поділлі / О. І. Расщупкін, С. В. Трубочанінов. – Кам'янець-Подільський : ОІЮМ, 2008. – 112 с.
5. Жудинова Е. В. Религии мира. Протестантизм / Е. В. Жудинова. – М. : Мир книги, 2006. – 192 с.
6. Сапелкіна З. П. Релігійний туризм / З. П. Сапелкіна. – К. : Альтерпрес, 2009. – 244 с.

Summary. The polyreligion of the Podillya was analyzed in this article. Was described the main religious denominations region and found their role in the development of religious tourism and pilgrimage, too.

Key words: tourism, religious tourism, pilgrimage tourism, Orthodoxy, Catholicism, Protestantism, Judaism.

УДК 359.09

Смирнов І.Г.,

д. геогр. н., професор кафедри країнознавства та туризму
Київського національного університету імені Т. Шевченка,
м. Київ

ВІЙСЬКОВА ЛОГІСТИКА ТА... КРУАСАН

Розкрито зв'язок військової логістики та гастрономічного туризму на прикладі круасану – французького печива у киталті півмісяця, яке «приїшло» до Парижу з австрійської столиці Відня і пов'язане з «Битвою за Відень» 1683 р., коли об'єднані